



מלוך יקדין ויהיושים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אבניצרא שליט"א

מִי־הֵתָא חֲדָתָא

חֲדָתָא דְאִזְרֵייתָא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְרָשָׁה

המצוות נותנים חיים למקיימם

המצוות נותנות חיות כפי שהאדם נותן חיותו בהם

כפי מה שהוא עושה עיקר מתורה ומצוות כך מידה במידה התורה והמצוות נותנים לו חיים בעולם הזה, וכשהאדם מכניס כל חיותו בעשיית המצוות אזי המצוה עצמה מחיה אותו. וכך פירש השפת אמת (תרמ"ז ד"ה ומפי) 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם', כי באמת תלוי בעשיית האדם ועל ידי זה יחיה, כמו שמפורש במשנה (אבות פ"ו מ"ז) שהתורה נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא. וכמו הרשעים שעיקר רצונם לחיות כדי להנות מעולם הזה ולכן כל חיותם על ידי אכילה ושתייה, כך הצדיקים עיקר רצונם לחיות כדי לקיים מצוות ה' ותורתו ולכן התורה והמצוות הם באמת החיים שלהם ומוסיפים להם חיים, ומדויק בזה מה שאומרים בתפילת ערבית 'כי הם חיינו', כי דווקא לנו שמחשיבים התורה ומצוות לעיקר נותנת התורה חיים.

כשידע שכל חיותו מכח המצוה יתמלא ליבו השתוקקות עצומה

מהי אפוא העצה למשוך חיות מכח המצוות, כך מגלה השפת אמת בדבריו הקדושים (תר"ס ד"ה את), כי המצוות נותנים קדושה לפנייהם ולאחרייהם, וצריך האדם להתדבק במצוה על דעת ללכת בה כל היום, וכשעושה המצוות יעשם על דעת זה שישאר בו חיות מן המצוה כל היום, כדכתיב (משלי ב א) 'ומצוותי תצפון איתך', וכמו כן קודם המצוה ישתוקק האדם כל היום לעשות מצוות ה', ובכח הכנתו אל המצוות כל היום הוא כבר מקבל חיות מיד, ולכן כתיב 'אשר יעשה' לשון עתיד, 'וחי בהם' גם קודם עשיית המצוה. ומה גם שעל ידי מעשה המצוה יתקדשו כל הפעולות הנעשות על ידי האבר ההוא שהשתמש בו לעשיית המצוה, כדוגמת היד המנחת תפילין מתקדשת בכל הפעולות שנעשה על ידי הידיים, וכן הוא בכל המצוות. וכשמכין ליבו ומשתוקק לקבל חיותו מהמצוה פועל שאכן יתקן כל המעשים והאברים, וזהו כוונת הכתוב את משפטי תעשו וגו' ללכת בהם'. להרות נתן כי תכלית המצוה שיתקיים בו ללכת בהם' להמשיך ממנה חיותו לכל היום.

תעשה, ואך לזה חיים ייקרא. כפי שפירש האור החיים הקדוש (דברים ד ד) 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום', על דרך אומרם ז"ל כי העושה מצוה שורה שם הוי"ה על האבר שבו עושה המצוה, והנה מצוות עשה נרמזו בשם הוי"ה, ומצוות לא תעשה נרמזו בשם אלהי"ם. וזהו כוונת הכתוב 'ואתם הדבקים' על ידי קיום מצוות עשה ולא תעשה, בשני שמות אלו, שם הוי"ה ואלהי"ם, כאומרם בה' אלקיכם', ובכך 'חיים כולכם היום', כלומר שזולת זה לא ייקרא חיים, הגם שיתנועע ויאכל וכדומה, כי החיים האמיתיים נמשכים ממקור החיים, וזה החידוש שהודיעם משה רבינו במאמר זה שאכן הם חיים ממקור החיים על ידי קיום המצוות, מה שאין כן רשעים אף בחייהם קרויים מתים (ברכות יח:): כי מקורם מקור המיתה.

וְשִׁמְרֵתֶם אֶת חֻקְתֵי וְאֶת מִשְׁפְּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּכֶם הָאֱדָם וְחֵי בְהֶם אֲנִי ה' (יח, ה). הדרך לבוא לתשוקה נפלאה זו שמניח האדם במצוה את חיותו ועושה בחיות והתלהבות, היא ע"י שמבין בנפשו כי כל חיותו וכוחותיו הם רק מכח מצוות התורה הנותנים חיות לאיבריו וכביאורו הנוסף של החידושי הרי"ם ע"ה שאמר, לדידי הפירוש עמוק עוד יותר, ואני מפרש וחי בהם שיחיה האדם בהם, שיתלה כל חיותו רק בתורה ומצוות השם, שיתאמת אצלו שבלעדיהן לא תהיה לו חיות כלל, שהרי לכן נברא האדם לשמש את קונו, וכך אומרים מפורש בתפילת ערבית 'כי הם חיינו'.

כי חיי האדם פירושה חיי דביקות, חיי נשמות הניזונים מרמ"ח מצוות עשה וש"ה מצוות לא

מִילְתָּא דְפְלִיָאָה

קבלת שכר על העמל

עיקר עבודת האדם לזכור שהשם יתברך שמו שכור שכרנו, והאדם לעמל יולד פועל, להאיר ולצחצח נשמתו ולזכור בזיכרון אחר זיכרון על ידי קיום מצוות עשה ובשמירת מצוות לא תעשה, ובכך ישים אל ליבו מדי יום ביומו לשפר את קיום המצוות, ולהשביחם במחשבה ובדיבור ובמעשה, בהתלהבות ובחשק.

ואף אם לא עלה בידו לקיים המצוה בשלימות צריך כל איש ישראל לזכור שיקבל שכרו משלם גם על כל עמלו אם עשה כל שביכולתו, כנודע מביאורו של האור החיים הקדוש בכוונת התפילה שתיקן רבי נחוניא בן הקנה לומר ביציאתו מן בית המדרש, שעל כל עמל שיעמול האדם כשכוונתו בשביל התורה יקבל שכרו משלם.

אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר

וכך פירש התפילה שהלומד בבית המדרש וקובע עתים לתורה יתן שבח והודאה להשם יתברך ויאמר 'אני משכים והם משכימים, אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים, אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר', ויכוון שעל אף ששויים אנחנו בצער השכמת הבוקר, אמנם אני משכים בכדי לקבוע עתים לתורה ואילו הם משכימים להרבות הון ועושר בביתם, ואשר על כן אף שגם אני עמל במלאכה ובעסקי עולם הזה כמותם, אף על פי כן אני מקבל שכר על עמלי מאחר שכוונתי בשביל התורה, מה שאין כן הם עמלים ואינם מקבלים שכר וכל עמלם לריק מאחר שאינם קובעים עתים לתורה, ממילא גם עמלם אינו כי אם להרויח ממון ולמלאות תאוותם.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

וחי בהם - לעולם הבא

בעת תחיית המתים יתגלה לעין כל הפושע במצוות ה' על פי חסרון איבריו

בהמשך לדברי הגר"א שהחבלה ימצא לנצח בנפשו באיבר שפשע בו נגד רצון השם יתברך, מוסיף החפץ חיים לבאר הפסוק על נכון, דהיינו שלבסוף יתפרסם הכל לעיני כולם, שכן כשיקום לעת התחיה ויהיה בעל מום באיזה איבר או שיתקלקל לו איזה גיד מגידיו, כל הרואהו יתבונן איזה מצוות עשה או לא תעשה עבר האיש ההוא בשאט נפש, וזהו 'סוף דבר הכל נשמע'. וכמה יתמרמר האדם אחר כך כשיתגלה לכולם גודל המרותו בהשם יתברך ובמצוותיו, וכמה קלון וכלימה יסבול על ידי זה לנצח, ועל כן אמר 'את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור', 'כי זה כל האדם', כלומר, כי משמירת המצוות בימי חייו יבנה כל האדם לעתיד.

מצוות שכל הרמ"ח איברים תלויים בהם

כל האמור עד כאן מדובר אף בחסרון איברים שאין הנשמה תלויה בהם כגון היד או הרגל, שאז אף אם ההפסד והבושה רבים מאד, אף על פי כן נקרא רק בשם בעל מום, וניתן עדיין לחיות בלעדיהם, אולם יש איברים שבלעדיהם אי אפשר לחיות כאן בעולם הזה, כגון שניתז הראש או שנקרע סגור ליבו ששם הוא מקור החיים. וכן הוא בענייני מצוות השם יתברך שיש עניינים שהם נגד הראש והלב כי הם מתקיימים במוח והלב, ומצוות הללו הם עיקר חיות הנפש הקדושה, כמו אמונה בה' ובתורתו, יראת השם ואהבת השם, וכן ענין שמירת שבת שהוא גם כן יסוד האמונה והיא שקולה ככל מצוות התורה, ואם יחסר לאדם עניינים ההם כבר נסתלק כל עיקר החיות מנפשו הקדושה וחס ושלום לא יהיה לו במה לקום בתחיית המתים. ונראה להוסיף שמכיון שישנם מצוות שנוהגות רק באנשים מסויימים כגון כהנים או לויים, וכן יש מצוות שאינם נוהגות אלא בזמן שבית המקדש קיים, על כן גילו לנו חז"ל בכמה מצוות שהמקיים אותם כאילו קיים כל התורה כולה, ובכך יישמרו כל הרמ"ח איברים ושס"ה גידים.

בביאור העניין הרחב החפץ חיים (שם) על פי מקרא מפורש (איוב י'א) 'עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תשכנני', הרי שקרא הכתוב לעור ובשר וגידים ועצמות רק בשם לבוש וסכך, כי עצם האדם הוא הנפש אשר בקרבו, ועל כל איבר ואיבר של הנפש מלוּבש מלמעלה איבר הגוף המכונה כנגד האיבר ההוא כמו הבגד על הגוף. וכנגד זה נתן לנו הקדוש ברוך הוא רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, והם מחולקים נגד האיברים והגידים, שיש מצוה שתלויה ביד ויש מצוה שתלויה ברגל ושאר איברים, וכדאיתא **במדרש** (ילקוט משלי רמז תתקלז) כאילו כל מצוה שבתורה אומרת לאיבר המכוון נגדה עשה בי מצוה שבשבילי תזכה לעתיד לבוא. וכשאדם מקיים בעולם הזה איזה מצוה באיזה איבר, שורה לעתיד לבוא אור ה' על אותו איבר ואותו אור הוא המחיה את האיבר ההוא. ומזה יתבונן כל אדם איך שצריך להיות זהיר בכל תרי"ג המצוות בכל כוחו בימי חייו, כי הם הם הממשיכין חיותו לנצח באיברי גידי נפשו. ועל פי זה מבאר החפץ חיים כוונת המפרשים כפשוטו בפסוק 'וחי בהם' לעולם הבא, כי לא כתיב בפסוק 'וחי עבורם' אלא 'וחי בהם', להורות לנו שאור המצוה גופא היא חיות האדם לעתיד לבוא.

תמצית כל ספר קהלת לשמור כל מצוות ה' כי הם כללות האדם

שלמה המלך ע"ה החכם מכל אדם חותם ספרו ואומר בסוף קהלת (יב יג) 'סוף דבר הכל נשמע, את האלקים ירא ואת מצותיו שמור, כי זה כל האדם'. וביאר **האלישיך הקדוש** (שם) ששלמה המלך מסכם את ספרו קהלת ואומר כי מסקנא דמילתא שאין כמו האיש הדבוק בעבודת השם, ועל כן 'את האלקים ירא' אלו מצוות לא תעשה, 'ואת מצוותיו שמור' בקום ועשה הם מצוות עשה, 'כי זה כל האדם', כלומר המצוות לא תעשה ועשה הם כל כללות האדם, כנגד רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, נמצא שכל האושר כלול בו כי בהם יתקדש כולו, וכמו שמברכים 'אשר קדשנו במצוותיו'.

וְשִׁמְרָתֶם אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִשְׁפְּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתֶם הָאֲדָם וְחַי בָּהֶם אֲנִי ה' (יח, ה).
בדברי התורה כהנים שהובאו ברש"י מבואר כי **וחי בהם** אין הכוונה לחיות בעולם הזה שהרי סופו למות, אלא הכוונה לחיים בעולם הבא, וכך תרגם אונקלוס 'ויחי בהון לחיי עלמא', ובתרגום יונתן בן עוזיאל הוסיף 'ויחי בהון בחיי עלמא וחולקיה עם צדיקיא'. ומוכרחים לפרש כך כמו שכתב **בספר העיקרים** (מאמר ד פרק מ) ראייה נכונה לכל בעל שכל מודה על האמת, כי איך יאמר שבשמירת חוקי ומשפטי התורה יחיה האדם יותר מבשמירת חוקי שאר האומות, והרי זה נגלה לכל באי העולם כי שומרי התורה לא יחיו חיים גשמיים יותר ארוכים מזולתו, אך אין ספק שמדובר כאן על חיי הנפש ולא על חיי הגוף, ועל כן תרגמו אונקלוס 'בחי עלמא'.

שלימות האיברים בתחיית המתים תלוי בקיום המצוות בעודו בעולם הזה

מברכים אנו על התורה 'וחי עולם נטע בתוכנו', שבתוכנו האומה הישראלית נטע הקב"ה נטיעה שנוכל לחיות בה לעולם, כי התורה לנפש היא כמו עץ החיים שבגן עדן, שהאוכל מפריו היה חי חיי הנצח, והיוצא מזה שגם החיות הנצחי ושלמות איבריו של כל איש ישראל לעתיד לבוא בתחיית המתים תלוי בו ובמעשיו בקיום מצוות השם יתברך בעודו בחייו. וכתב על כך **החפץ חיים ע"ה** (הקדמה לספרו שמירת הלשון) דברים נוראים, בהקדם ביאור הידוע שכתב **הגאון מוילנא ע"ה** על הפסוק (משלי יג יג) 'בז לדבר יחבל לו', כי יש רמ"ח איברים באדם וכנגדן רמ"ח מצוות עשה (מכות כג:), וכן כל דבר יש לו כח חיוני מן המצוות, ולכן הבז לשום דבר מצוה הוא מחבל את עצמו כי הוא נעשה חסר מכח החיוני מאותו דבר, 'ירא מצוה הוא ישלם', אבל הירא מלעזוב שום מצוה ורואה לקיים כל דבר יהיה שלם בכל איבריו, עד כאן דברי הגר"א.

רמ"ח איברים ושס"ה גידים הגשמיים הם רק לבוש לרמ"ח ושס"ה של הנפש

וְחִי בָהֶם - חיות בקיום המצוות

צריכים להקדים לימוד התורה וקריאת שמע שהם משמחים ליבו של אדם, ואם אינם מועילים אין ברירה אלא להשתמש בעצה זו 'זכיר לו יום המיתה'.

כתב בעל **נועם מגדים** (ד"ה א"י ושמרתם) רמז לכך בפסוק **ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם**, שאם יקיים את התורה ינצל מתחבולות ומזימות יצר הרע, ובכך יוכל לחיות בהרגשת חיים ושמחה, ואינו זקוק להזכיר לעצמו תמיד את יום המיתה המביאו לידי עצבות. והוסיף רמז בפסוק (משלי טו כג) 'שמחה לאיש במענה פיו', שאם מתגבר על יצרו על ידי 'מענה פיו' דהיינו לימוד התורה, אז יכול להיות 'שמחה לאיש', שלא יצטרך להגיע לעצת זכיר לו יום המיתה.

להתעורר בקיום המצוות בשנות הנעורים

בדרך רמז מובא בספרים ביאור נוסף, 'וְחִי בָהֶם', שכל אדם יקיים את המצוות כשהוא מלא חיים וחיות דהיינו בשנות נעוריו ובילדותו, ולא כאותם האנשים שמתעוררים לקיים המצוות רק בעת זקנותם, כשכבר נחלש כח יצרם הרע, וגם כוחות גופם חלשים ומתמעטים ומכבידים עליהם לקיימם.

יותר מכך שנעשים המצוות בעצלות כדבר הטפל, ומכאן, כי עיקר הכל הוא הרצון והתשוקה לקיים המצוות.

כשעושה המצוה בחיות ניצל מיצר הרע

בשמירת חוקי ומשפטי התורה ניתוסף לאדם ריווח גדול ביותר, שעל ידיה ינצל מידי היצר הרע כמו שאמרו חז"ל בגמרא (קידושין ל:): כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל, בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, וכן בגמרא ברכות (ה). התורה היא העצה הראשונה להתגבר על היצר הרע, ואם יצליח בכך לא יצטרך להשתמש עם העצה השלישית המוזכרת שם בגמרא 'זכיר לו יום המיתה', שזו אינה לכתחילה שכן עלולה להביא את האדם לידי עצבות. בזה יישב **העיון יעקב** (ברכות שם) את הקושיא המפורסמת, שאם הזכרת יום המיתה הינה עצה המועילה ביותר, מדוע אפוא לא יזכיר לו האדם מיד את יום המיתה. אך מכיון שהזכרת יום המיתה מביאה את האדם לידי עצבות, ולמדנו (שבת ל:): שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה ולא מתוך עצבות, על כן מתחילה

את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלקיכם. ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה' (יח ד-ה). יסוד גדול יש לנו ללמוד מפסוקים אלו עד כי ניתן לומר שעיקרי עבודת ה' נמצאים בפסוק זה.

כך היה החידושי הרי"ם מגור ע"ה רגיל לומר בשם צדיקי הדורות ע"ה, שפירשו **וְחִי בָהֶם** שנצטוינו לקיים המצוות בחיות ולא בקרירות והתיישנות. וכך מובא בשם הרה"ק **מקוצק ע"ה** שפירש וחי בהם, לקיים מצוות השם יתברך בחיות ובלהט, ולא מתוך הרגל כמצות אנשים מלומדה. הוסיף **השפתי צדיק** (אחרי אות לג) כי מכל הפרשה למדנו כמה וכמה עצות לעבודת ה', בפרשה זו כתוב כל עניינה של טהרת יום הכיפורים ועבודותיו ויכולה היא הפרשה לסייע הרבה. ולא זו בלבד אלא שיסוד ועיקר לרוב מצוות התורה הם בפרשה זו, שכן עיקר הלימוד שלא יהיו מצוות בזויות עליו מופיע בפרשה כמה פסוקים לפני פסוק דידן (פסוק יג), 'ושפך את דמו וכיסהו בעפר', ומזה למדו בגמרא (חולין פז). 'ושפך וכסה' במה ששפך בו יכסה, שלא יכסנו ברגל, שלא יהיו מצוות בזויות עליו. והרי אין לך ביזיון גדול

וְחִי בָהֶם - שיתן האדם כל חיותו במצוה

שמו. ומקרא מלא דיבר הכתוב (דברים י כ) 'את ה' אלקיך תירא, אותו תעבוד, ובו תדבק, ובשמו תשבוע', כלומר שיתעלה האדם ממדרגה למדרגה עד שיגיע לדביקות ממש, אך הואיל ויש חשש פן יתרום האדם בדביקות בהשם יתברך עד שחס ושלום תצא נפשו, לכן סגולתה של המצוה בעת קיומה להגן על האדם שיחיה כדכתיב **וְחִי בָהֶם**, שסגולת המצוה נותנת לו חיות ולא תצא נפשו. כאשר יתבונן האדם ויזכור תמיד, אשר כל בריאתו הינה כדי לעשות המצוות ולהרבות כבוד שמים, אזי ישתוקק לקשר כל חיותו בעשיית המצוה, ואכן בסופו של דבר ודאי שיצליח בכל מצוה שהוא עושה להכניס ולהשקיע כל חיותו בתשוקה נפלאה.

חיותם לתוך המצוה במסירות נפש לשם שמים, ומכיון שלא נצטוו מפי השם יתברך המצוה לא החיה אותם ונשארו שניהם בלי חיות כלל, ובזה יצאה נפשם בדביקות נפלאה, כמו שכתוב (לעיל טז א) 'בקרבתם לפני ה' וימותו'.

תכלית עשיית כל המצוות להביא האדם לדביקות בהשם יתברך

והלוא באמת זוהי תכלית כל המצוות, שיביאו את האדם לדביקות בקדוש ברוך הוא יתעלה שמו לעד, וכך נקראו בזוהר (יתרו פב): תרי"ג עטין, תרי"ג עצות, כי הם עצות להתדבק בו יתברך

בעשיית המצוה צריך להכניס כל החיות עד כלות הנפש

עוד זאת דרש החידושי הרי"ם ע"ה, 'וְחִי בָהֶם' בשעה שעוסקים במצוה יש להכניס בה את כל החיות בקיומה עד שיבוא לכלות הנפש. וכן כשאמרו חז"ל (קידושין לט:): כל העושה מצוה אחת מטיבין לו וכו', התכוונו גם כן כשעושה המצוה בכל חיותו. לפיכך נפסק להלכה (סוכה כו. שו"ע או"ח סי' לח ס"ח) שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ואין עושין מצוות חבילות חבילות (ברכות מט.), שהרי כבר השקיע את כל חייו במצוה שבה הוא עוסק, ממילא אינו יכול לעסוק במצוה אחרת. וזה גרם למיתת נדב ואביהוא כשהקטירו הקטורת אש זרה, הואיל והכניסו את כל

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או להעתיק ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישראל

